

Avifauna přírodní památky Ptačí ostrovy v letech 2020–2022

Birds of Natural monument Birds islands in years 2020–2022

Roman HELLINGER

Vestec 6, 537 01 Chrudim; e-mail: hellingerroman@gmail.com

ÚVOD

Přírodní památka (PP) Ptačí ostrovy (obr. 1) byla vyhlášena v roce 1997. Hlavním účelem vyhlášení byla zejména ochrana kolonie havrana polního (*Corvus frugilegus*) a dalších druhů ptáků. Dle aktuálního plánu péče jsou předmětem ochrany samotný říční tok Chrudimky s přilehlými náhony, břehovými a suťovými porosty na svažitéch pozemcích a pěnovcová prameniště, dále unikátní kolonie havrana polního, hnízdiště zvláště chráněných druhů ptáků, biotopy obojživelníků plazů a letounů (LACINA 2020).

Hlavní pozornosti se PP dostává zejména v souvislosti s hnízděním početné kolonie havrana polního (*Corvus frugilegus*). První zmínky o hnízdění havranů v Chrudimi pochází z roku 1953, kdy čtyři páry zahnízdily v parku Okresního ústavu národního zdraví. V následujících letech se ptáci rozšířili do dalších vhodných lokalit (LEMBERK 2015). Na území PP jsou hnízdící páry zaznamenány od roku 1960, kdy jich zde bylo napočítáno 16 (LEMBERK *et al.* 1998). Mezi lety 2000–2010 zde hnízdilo již 509–794 párů (LEMBERK 2011). Po větrných kalamitách v roce 2008 a 2013 došlo ke snížení počtu hnízdících párů na 280 (LEMBERK 2015). Od této doby nedochází k výraznému kolísání početnosti druhu. Např. v roce 2016 zde bylo napočítáno 267 párů a v roce následujícím 234 (BARTOŠKOVÁ 2017). V období let 2020–2022 zde hnízdilo 200–265 párů. Ucelené informace o výskytu dalších druhů ptáků na sledované lokalitě poprvé publikoval LEMBERK (2015).

Cílem příspěvku je z vlastních dat, faunistické databáze ČSO a ústních sdělení dalších pozorovatelů popsat celoroční stav ptačího společenstva PP Ptačí ostrovy v letech 2020–2022.

POPIS LOKALITY A METODIKA

Přírodní památka Ptačí ostrovy leží v severovýchodní části intravilánu města Chrudimi (kvadrát 6060, koordináty 49°57'19.9" N, 15°48'27.3" E, nadmořská výška 242–258 m). Území o rozloze 10,7 ha zahrnuje dva ostrovy obtékané rameny náhonů řeky Chrudimky – Malý ostrov a Velký ostrov, jehož jižní část je tvořena parkem Střelnice. Ten je hojně využíván veřejností k rekreaci. Součástí PP je i stráž nad oběma ostrovy v úseku od silničního okruhu až k Červené kapliče. Na sledovaném území se nachází i prostor bývalých sběrných surovin a sklad inertního materiálu Správy a údržby silnic Pardubického kraje.

Sledovaná lokalita se rozkládá na šterkopískových sedimentech svrchní křídly a kvartéru (SMUTEK & PAVLÍK 1999), z půd zde převažují hnědozemní černozemě (CULEK 1996). Klimaticky patří do teplé oblasti (QUITT 1971).

Velká část chráněného území je porostlá lesními porosty. Svah nad náhonem je tvořen poměrně heterogenní habrovou javořinou (*Aceri-Carpinetum*) a na obou ostrovech roste vegetace blízká lužním lesům. Stáří vegetace na Malém ostrově a nad náhony je odhadováno na 60–120 let. Dřevinná skladba je poznamenána činností člověka zejména na Velkém ostrově. Většina parkových dřevin dosahuje stáří min. 120 let a byla vysazena v průběhu 20. let 20. století, kdy na území parku působil ostrostřelecký spolek. Výsadba topolů (*Populus* sp.) je datována do 50. let 20. století. Poslední výsadba dřevin zde proběhla v roce 2011 (GUTZEROVÁ *in verb*). Díky pravidelné přítomnosti a hnízdění datlovitých (*Picidae*), působení abiotických činitelů a způsobu péče o lesní porosty v nepřístupných částech PP (ponechání spadlých a odumřelých stromů do jejich úplného rozpadu) je značná část stromů doupných. V parku Střelnice byla v rámci podpory biodiverzity ponechána torza javoru mléče (*Acer platanoides*).

Bylinné patro je zachováno. Jarní aspekt zde utváří zejména sasanka hajní (*Anemone nemorosa*), sasanka pryskyřníková (*A. ranunculoides*), popenec obecný (*Glechoma hederacea*), orsej jarní (*Ficaria verna*) a podbělek šupinatý (*Lathraea squamaria*). Mezi vzácné druhy patří dymnivka dutá (*Corydalis cava*) a dymnivka bobovitá (*C. intermedia*) (GUTZEROVÁ 2006).

V rámci podpory dutinových druhů ptáků jsou na území PP, zejména v parku Střelnice, vyvěšeny hnízdní budky. O v minulosti vyvěšené budky typu sýkorník nebylo dlouhodobě pečováno a již neplní svoji funkci. V PP se nahází šest torz těchto budek. Ve Střeleckém parku je vyvěšena i jedna kanystrová budka pro puštíky, rovněž dlouhodobě neudržovaná a neobsazovaná. Na okraji území poblíž bývalé moštovny vyvěšil

Obr. 1: Park Střelnice v přírodní památce Ptačí ostrovy, 26. 7. 2022. Foto: R. Hellinger.
Fig. 1: Park Střelnice in natural monument Birds islands, 26th July 2022. Photo by R. Hellinger.

budky Český svaz ochránců přírody Habrov, jmenovitě dvě budky pro šoupálky a jeden sýkorník. Oba typy budek jsou pravidelně obsazovány sýkorami koňadrami (*Parus major*) a modřinkami (*Cyanistes caeruleus*). V rámci projektu Vraťme ptačí zpěv do města, realizovaného z participativního rozpočtu města v roce 2021, bylo na území PP vyvěšeno pět budek typu sýkorník a také jedna budka pro netopýry. Na hranici PP v tzv. Jedličkách byla v roce 2022 na topolu (*Populus* sp.) vyvěšena budka typu kavkovník, která byla po sezóně odstraněna.

Prezentované výsledky byly nashromážděny v letech 2020–2022 v rámci 44 náhodných nestandardizovaných návštěv v období od 18. 1. 2020 do 25. 6. 2022 – viz tab. 1. Zaznamenány byly všechny pozorované, případně jen akusticky (zpěv, volání) zjištěné druhy. Pozorování probíhala i za pomoci binokulárního dalekohledu s desetinásobným zvětšením. U každého druhu zjištěného v hnízdním období je uveden nejvyšší stupeň průkaznosti hnízdění za všechny tři roky. K tomuto účelu byla použita metodika pro mapování hnízdního výskytu ptáků v České republice (ŠŤASTNÝ *et al.* 2021). Některá doplňující data byla získána prostřednictvím faunistické databáze České společnosti ornitologické (ČSO 2022) a ústním sdělením dalších pozorovatelů – Naděždy Gutzerové a Václava Cibulky.

Zkratky použité v systematickém přehledu zjištěných druhů: PP – Přírodní památka Ptačí ostrovy, P – druh pozorovaný při sběru či lovu potravy, T – druh pozorovaný při přeletu nad lokalitou, 0 – nehnízdící druh, A – možné hnízdění, B – pravděpodobné hnízdění, C – prokázané hnízdění, * druh ohrožený, ** druh silně ohrožený, *** druh kriticky ohrožený.

*Abbreviations used in systematic list of registered bird species: PP – Natural monument Bird islands, P – species observed while gathering or hunting for food, T – species observed when flying over the site, 0 – non-breeding species, A – possible nesting of the species, B – probably nesting of the species, C – proven nesting of the species, * endangered species, ** a highly endangered species, *** a critically endangered species*

VÝSLEDKY

Systematický přehled zjištěných druhů

Labuť velká (*Cygnus olor*)

P, T. Početnost: max. 3 ex.

Nehnízdící druh. Na lokalitě zjišťován nepravidelně pouze samec využívající PP jako potravní stanoviště. 2020: 24. 2., 13. 4., 11. 9., 2021: 30. 3., 8. 6., 13. 10. Dne 14. 11. 2021 byli pozorováni tři jedinci při přeletu nad lokalitou.

Kachna divoká (*Anas platyrhynchos*)

C12. Početnost: max. 26 ex.

Pravidelně hnízdí, na lokalitě se zdržuje celoročně. V podzimním a zimním období se vyskytuje ve větším počtu na náhonu u mlýna Na Pumberkách. Maximálně zjištěných 26 jedinců zde bylo zastíženo 13. 10. 2021.

Morčák velký (*Mergus merganser*)***

C12. Početnost: 1 P.

Nepravidelně hnízdí. Historicky první hnízdění bylo prokázáno v roce 2020, kdy byla v Parku Střelnice pozorována samice vodící čerstvě vyvedená mláďata (HELLINGER 2020). V roce 2021 nebylo hnízdění prokázáno. Dne 20. 3. byl pozorován pár u sběrných surovin, následně 30. 3. a 2. 4. pouze samec na stejném místě. V roce 2022 byla 21. 4. pozorována samice s 10 čerstvě vyvedenými mláďaty ve stejných místech jako při hnízdění v roce 2020 (N. Gutzerová *in verb.*).

Bažant obecný (*Phasianus colchicus*)

P. Početnost: 1 ex.

Za sledované období byl zastížen pouze dvakrát samec při sběru potravy: 6. 3. 2021 a 15. 3. 2022.

Rorýs obecný (*Apus apus*)*

P, T. Početnost: max. 18 ex.

Nehnízdící druh. Nad sledovaným územím pravidelně přelétá a loví potravu. Hnízdí v blízkém okolí PP na vhodných budovách. Na lokalitě byl zastížen od první dekády května (nejčasněji 1. 5.) do poloviny července (nejpozději 15. 7.). Nejvíce jedinců, 18, bylo pozorováno při přeletu nad Střeleckým parkem 20. 6. 2020.

Kukačka obecná (*Cuculus canorus*)

B5. Početnost: 1 P.

Každoročně zaznamenaný druh. Dne 12. 5. 2020 byl slyšen a pozorován samec zdržující na konci PP u železničního mostu. Následující rok byl opakovaně v průběhu května (1. a 26.) akusticky zaznamenan samec v prostoru sběrných surovin. Dne 7. 6. 2022 byl pozorován pár při páření na konci PP v ulici pod Kopcem.

Holub domácí (*Columba livia f. domestica*)

T. Početnost: min. 20 ex.

Druh zaznamenaný při přeletech jednotlivě i ve skupinách. S lokalitou nemá přímou vazbu, hnízdí v intravilánu města. Dne 3. 10. 2020 byl pozorován přelet min. 20 ex.

Holub hřivnáč (*Columba palumbus*)

C13. Početnost: max. 29 ex.

Druh zdržující se na lokalitě celoročně. Hnízdění bylo prokázáno pozorováním ptáků inkubujících snůšky na stromových hnízdech ve všech sledovaných hnízdních obdobích. Nejvíce jedinců, 29, bylo zaznamenáno 27. 3. 2022 při sběru potravy ve Střeleckém parku.

Hrdlička zahradní (*Streptopelia decaocto*)

B9. Početnost: max. 3 ex.

Celoročně se vyskytující druh zdržující se při okrajích PP sousedících s městskou zá-

stavbou. Ve všech sledovaných hnízdních obdobích byli pozorováni ptáci při projevech souvisejících s hnízděním – nošení materiálu na stavbu hnízd a tok.

Racek chechtavý (*Chroicocephalus ridibundus*)

T. Početnost: max. 11 ex.

Nehnízdící druh nemající s lokalitou přímou vazbu. Nepravidelně byla zaznamenána menší skupina 3–11 jedinců kroužících nad PP v oblasti mlýna Na Pumberkách a sběrných surovin v období od března do června. Nejvíce jedinců, 11, bylo zaznamenáno 7. 6. 2022.

Čáp černý (*Ciconia nigra*)**

P. Početnost: 1 ex.

Nehnízdící druh nepravidelně využívající území PP jako loviště. Několikrát byl 1 ex. v ranních hodinách zastížen u náhonů (N. Gutzerová *in verb.*). Dne 4. 6. 2020 byl 1 ex. pozorován v odpoledních hodinách ve Střeleckém parku (ČSO 2022).

Volavka popelavá (*Ardea cinerea*)

P. Početnost: 1 ex.

Nehnízdící druh pozorovaný vždy jednotlivě v časných ranních hodinách při lovu potrawy. 2020: 21. 3., 8. 7. a 3. 10., 2021: 6. 3. a 18. 4., 2022: 26. 2., 19. 3. a 7. 6.

Volavka bílá (*Ardea alba*)**

T. Početnost: 2 ex.

Nemá s lokalitou přímou vazbu. Druh byl zastížen pouze jednou, kdy byli 24. 2. 2020 pozorováni dva jedinci při přeletu. V mimohnízdním období se zdržuje v malých skupinách v zemědělské krajině přiléhající k městu.

Krahujec obecný (*Accipiter nisus*)**

C16. Početnost: 1 P.

Nepravidelně hnízdí jeden pár. Hnízdění bylo prokázáno v roce 2022, kdy byla 27. 4. pozorována samice sedící na hnízdě umístěném na babyce (*Acer campestre*) ve výšce 7 metrů nad zemí ve svahu nad náhonem v těsné blízkosti Moravské ulice (obr. 2). Naposledy 25. 6. bylo na hnízdě pozorováno pět mládřat.

Káně lesní (*Buteo buteo*)

T. Početnost: 1 ex.

Nehnízdící druh, který nemá s lokalitou přímou vazbu. Celkem byla zaznamenána čtyřikrát při přeletu vždy po jednom jedinci. 2020: 21. 3. a 12. 5., 2021: 8. 6., 2022: 9. 2.

Kalous ušatý (*Asio otus*)

T. Početnost: 6 ex.

Nehnízdící druh náhodně zaznamenaný 30. 11. 2021 v podvečerních hodinách při přeletu na loviště. Deníště 15–20 jedinců se nachází nedaleko sledované lokality na Školním náměstí v rajské zahradě Kapucinského kláštera.

Obr. 2: Samice krahujce obecného (*Accipiter nisus*) na hnízdě v PP Ptačí ostrovy, 27. 4. 2022. Foto: R. Hellinger.
Fig. 2: Female of Eurasian Sparrowhawk (*Accipiter nisus*) on the nest, 27th April 2022. Photo by R. Hellinger.

Pušťík obecný (*Strix aluco*)

P. Početnost: 1 ex.

Druh pozorovaný 18. 4. 2021 při lovu potravy. Dne 26. 5. 2020 byla zaznamenána tři vyvedená mláďata v nedaleké Malecké ulici (J. Doucek *in* ČSO 2022). Nepravidelné hnízdění druhu na lokalitě tak nelze vyloučit.

Ledňáček říční (*Alcedo atthis*)**

B3. Početnost: 1 P.

Nehnízdící druh. Na území PP byl pravidelně celoročně pozorován jeden pár, který lokalitu využíval jako potravní stanoviště. V minulosti zde pravidelně hnízdil (V. Cibulka *in verb*) a nepravidelné hnízdění v současnosti nelze, vzhledem k vhodným podmínkám lokality a špatné dostupnosti některých míst, zcela vyloučit.

Strakapoud malý (*Dryobates minor*)

B4. Početnost: 1 ex.

Nepravidelně akusticky a vizuálně zjišťovaný druh, vždy po jednom jedinci. V hnízdním období byl častěji zaznamenán v období od poloviny března do poloviny dubna podél náhonu ve střední části PP.

Strakapoud velký (*Dendropocos major*)

C16. Početnost: max. 4 ex.

Pravidelně hnízdící druh zdržující se na lokalitě i v mimohnízdním období. Zastižen téměř při každé návštěvě. V roce 2020 byli pozorováni dospělí ptáci krmící mláďata

v dutině javoru mléče (*Acer platanoides*) ve výšce 10 metrů nad zemí na Malém ostrově. V hnízdních sezonách 2021 a 2022 pak byli pozorováni ptáci zalétající s potravou do korun jasanů (*Fraxinus excelsior*) na jižním konci PP.

Žluna zelená (*Picus viridis*)

B4. Početnost: max. 2 ex.

Nejčastěji zjištěna v období od března do července, ojediněle v mimohnízdním období. Pozorována zejména při sběru potravy.

Žluna šedá (*Picus canus*)

A1. Početnost: 1 ex.

Zaznamenána pouze akusticky v hnízdním období u Malého ostrova – 13. 4. 2020, 27. 3. a 8. 5. 2022.

Poštołka obecná (*Falco tinnunculus*)

B5. Početnost: max. 3 ex.

Druh pravidelně pozorovaný v průběhu celého roku při přeletech nad lokalitou. Loví v těsné blízkosti sledovaného území. Není zcela vyloučeno nepravidelné hnízdění v použitých hnízdech havranů či ve vhodných dutinách. Dne 22. 5. 2021 bylo pozorováno páření v blízkosti obytny U Krkavce a 8. 5. 2022 byl pozorován pár u sběrných surovin.

Žluva hajní (*Oriolus oriolus*)**

B7. Početnost: max. 2 P.

Každoročně akusticky i vizuálně zaznamenávána v období od května do srpna. Nejčastěji zastížena 6. 5. 2021. Nejpozději byla zastížena 3. 7. 2021. Ve všech třech hnízdních sezonách byl pravidelně zaznamenán zpěv jednoho až dvou samců vždy ze stejného místa. Dne 25. 6. 2022 byl pozorován samec, jak vyhání straku obecnou (*Pica pica*) z břehové vegetace v severní části lokality.

Sojka obecná (*Garrulus glandarius*)

A1. Početnost: max. 3 ex.

Často pozorovaný druh zejména při přeletech a sběru potravy v průběhu celého roku. Chování pozorovaných ptáků nenasvědčovalo hnízdění na lokalitě ani v bezprostředním okolí.

Straka obecná (*Pica pica*)

C11. Početnost: max. 4 ex.

Nepravidelně hnízdící druh, který celoročně využívá lokalitu jako potravní stanoviště. Jeden pár hnízdl v roce 2020 v severní části na konci PP. V roce 2022 zahnízdl pár v lokalitě Jedličky, vzdálené do 50 metrů od hranice PP.

Kavka obecná (*Coloeus monedula*)**

C13. Početnost: min. 40 ex.

Pravidelně hnízdí 1–3 páry ve vhodných dutinách. V roce 2020 a 2021 byly pozorovány staří ptáci pravidelně zalétající do dutin torz javoru mléče (*Acer platanoides*) ve výšce 11–12 m nad zemí ve Střeleckém parku. V roce 2022 vyhnízdil jeden pár v budce umístěné na topolu (*Populus* sp.) na hranici PP u náhonu v části zvané Jedličky. V mimohnízdním období byla zjištěna při přeletech ve smíšených hejnech s havranem polním. Nejvíce cca 40 jedinců bylo pozorováno při přeletu 25. 10. 2021.

Havran polní (*Corvus frugilegus*)

C16. Početnost: max. 265 P.

Na sledované lokalitě pozorován při každé návštěvě. Pravidelně hnízdí. Kolonie na území sledované lokality dříve tvořila 93 % z celkové populace hnízdící na území města. Po větrných kalamitách v roce 2008 a 2013 a nevhodných zásazích ze strany vedení města se počet hnízdících párů v PP snížil na necelých 50 % celkové hnízdící populace (LEMBERK 2015). V současné době díky obsazování dalších vhodných míst ve městě se procentuální zastoupení dále snižuje. V mimohnízdním období se na lokalitě zdržuje v početných smíšených hejnech s kavkou obecnou.

Vrána šedá (*Corvus cornix*)

T. Početnost: 1 ex.

Druh pozorovaný pouze při přeletu nad lokalitou. Dne 3. 10. 2020 a 26. 2. 2022 byl pozorován vždy jeden přelétající jedinec.

Sýkora úhelničěk (*Periparus ater*)

0. Početnost: max. 3 ex.

V hnízdícím období nepravidelně zaznamenána akusticky (6. 5. 2021, 25. 6. 2022). V zimním období se zdržuje ve společnosti ostatních sýkor a drobných pěvců poblíž okraje PP v Moravské ulici, kde v krmítkách vyhledává potravu, tři jedinci pozorováni 15. 2. 2021.

Sýkora babka (*Paecile palustris*)

A2. Početnost: max. 1 ex.

Ojedinele zaznamenána v hnízdícím období v parku Střelnice a zeleni podél toku Chrudimky v ulici Pod Kopcem. V roce 2020 zjištěna 19. 4. a 13. 6., v roce 2021 dne 6. 5. a v roce 2022 ve dnech 21. 4. a 7. 6.

Sýkora modřinka (*Cyanistes caeruleus*)

C16. Početnost: max. 4 ex.

Každoročně hnízdící druh obsazující vhodné stromové dutiny na celém území a budky vyvěšené ve Střeleckém parku. Pravidelně zimuje. Sýkora modřinka byla pozorována téměř při každé návštěvě lokality.

Sýkora koňadra (*Parus major*)

C16. Početnost: max. 6 ex.

Každoročně hnízdící druh obsazující vhodné stromové dutiny na celém území a budky

vyvěšené ve Střeleckém parku. Pravidelně zimuje. Druh byl pozorován téměř při každé návštěvě lokality.

Vlaštovka obecná (*Hirundo rustica*)*

T, P. Početnost: max. 8 ex.

Pravidelně pozorována při přeletěch nad lokalitou, lovu potravy a sběru materiálu na stavbu hnízd. Hnízdí na vhodných místech v intravilánu města. Nejčasnější pozorování pochází ze dne 19. 4., nejpozdější pak 11. 9. Nejvíce jedinců, osm, bylo pozorováno 20. 6. 2020 při sběru materiálu na stavbu hnízd na ploše před sběrnými surovinami.

Jiříčka obecná (*Delichon urbicum*)

T, P. Početnost: max. 17 ex.

Nehnízdící druh. Nepravidelně pozorována při přeletěch nad lokalitou, lovu potravy a sběru materiálu na stavbu hnízd. Hnízdí na vhodných místech v intravilánu města. Nejčasnější pozorování pochází ze dne 18. 4., nejpozdější z 11. 9. Nejvíce jedinců, 17, bylo pozorováno při přeletu nad Střeleckým parkem dne 6. 5. 2021.

Mlynařík dlouhoocasý (*Aegithalos caudatus*)

T. Početnost: max. 8 ex.

Nejčastěji byl zaznamenán v období od konce února do konce března v malých hejnech ve vegetaci podél toků v parku Střelnice. Nejvíce jedinců, osm, bylo pozorováno 15. 3. 2021 v zeleni u sběrných surovin.

Budníček větší (*Phylloscopus trochilus*)

B4. Početnost: 1 P.

Druh nepravidelně akusticky zaznamenávaný v hnízdní době ve Střeleckém parku a na Malém ostrově. Nejčasněji zaznamenán 21. 3., nejpozději 3. 10.

Budníček menší (*Phylloscopus collybita*)

B4. Početnost: max. 4 P.

Druh pravidelně pozorovaný v hnízdní době při projevech teritoriálního chování – zpěv samců, souboje. Nejčasněji pozorován 15. 3., nejpozději 13. 10.

Budníček lesní (*Phylloscopus sibilatrix*)

A2. Početnost: 1 ex.

Druh byl ve sledovaném období akusticky zastížen pouze jednou dne 21. 5. 2022.

Sedmíhlásek hajní (*Hippolais icterina*)

B4. Početnost: 1 ex.

Druh zaznamenán v hnízdním období roku 2021 a 2022 od první dekády května do počátku srpna. Obě sezony jsem zaznamenal samce pravidelně zpívajícího ve vegetaci u sběrného dvora a u Červené kapličky.

Pěnice černohlavá (*Sylvia atricapilla*)

B4. Početnost: max. 4 ex.

Druh pravidelně zaznamenávaný ve všech hnízdních sezonách sledovaného období od dubna do srpna. Zpívající samci byli pozorováni na celém území PP.

Pěnice slavíková (*Sylvia borin*)

B4. Početnost: max. 1 ex.

Druh akusticky zaznamenán na lokalitě ve všech sledovaných hnízdních obdobích od května do července. Zastižena zejména u mlýna Na Pumberkách a vegetaci konce Velkého ostrova v ulici Pod Kopcem.

Pěnice pokřovní (*Curruca curruca*)

B4. Početnost: max. 2 ex.

Druh často pozorovaný ve všech hnízdních sezonách sledovaného období od konce dubna do srpna. Byli zaznamenáni zejména samci při zpěvu, vždy na území parku Střelnice.

Pěnice hnědokřídla (*Curruca communis*)

A2. Početnost: max. 1 ex.

Jen vokálně zaznamenaný druh na území parku Střelnice ve dnech 26. 5. 2021 a 8. 5. 2022.

Střízlík obecný (*Troglodytes troglodytes*)

A2. Početnost: max. 3 ex.

Nepravidelně zaznamenávaný druh v průběhu celého roku, zejména na Malém ostrově a husté vegetaci lemující konec Velkého ostrova. V hnízdním období byli pozorováni 1–2 zpívající samci.

Brhlík lesní (*Sitta europaea*)

C16. Početnost: max. 5 ex.

Druh s celoročním výskytem na lokalitě pozorovaný téměř při každé návštěvě PP. Pravidelně hnízdí ve stromových dutinách a instalovaných hnízdních budkách. Pravidelně zimuje.

Šoupálek dlouhoprstý (*Certhia familiaris*)

B4. Početnost: max. 2 ex.

Ve všech sledovaných obdobích byl opakovaně akusticky zaznamenán v hnízdním období, zejména ve Střeleckém parku ve vegetaci pod svahem. V mimohnízdním období nebyl druh pozorován.

Šoupálek krátkoprstý (*Certhia brachydactyla*)

C14. Početnost: max. 2 ex.

Často pozorovaný druh. V hnízdním období zaznamenáván především akusticky zpěvem 1–2 samců. Dne 12. 5. 2020 byl pozorován pár nosící potravu do koruny vrby na soustoku Chrudimky a jejího náhonu, což by nasvědčovalo hnízdění. V zimním období byl zastižen jednou dne 15. 2. 2021.

Špaček obecný (*Sturnus vulgaris*)

C16. Početnost: min. 7 P.

Každoročně hnízdil ve vhodných stromových dutinách. Druh zaznamenaný téměř při každé návštěvě od počátku března (nejdříve 6. 3.) do září (nejpozději 11. 9.).

Kos černý (*Turdus merula*)

C15. Početnost: min. 8 ex.

Druh pozorovaný při každé návštěvě lokality. Pravidelně hnízdí. V letech 2020 a 2021 byli ptáci pozorováni při donášení potravy či dokrmování čerstvě vyvedených mláďat. 8. 5. 2022 bylo nalezeno hnízdo v zeravci (*Platyclus sp.*) umístěné u kmene ve výšce 1 m nad zemí.

Drozd kvíčala (*Turdus pilaris*)

A1. Početnost: max. 3 ex.

Zastiženi tři jedinci při sběru potravy ve Střeleckém parku dne 20. 6. 2020.

Drozd zpěvný (*Turdus philomelos*)

C14. Početnost: max. 2 ex.

Druh každoročně zaznamenaný v hnízdním období od poloviny března do první dekády v září. V roce 2020 byli pozorováni dospělí ptáci odlétající s potravou v zobáku naznačující hnízdění. V roce 2021 pak zaznamenáni pouze ptáci při sběru potravy a zpěvu. Dne 7. 6. 2022 bylo pozorováno opakované vyhánění a napadání sojky obecné dospělými ptáky z koruny javoru ve Střeleckém parku.

Drozd brávník (*Turdus viscivorus*)

A1. Početnost: 1 ex.

Pozorován 6. 5. 2021 jeden jedinec na trávníku ve Střeleckém parku při sběru potravy.

Lejsek šedý (*Muscicapa striata*)*

B4. Početnost: max. 3 ex.

Druh pozorovaný ve všech třech hnízdních sezonách od počátku května do srpna. Pozorováni byli jednotliví ptáci při opakovaném zpěvu (max. 3 ex. 15. 7. 2021) ve vegetaci svahu nad náhonem a zeleni u altánu.

Červenka obecná (*Erithacus rubecula*)

C14. Početnost: max. 4 ex.

Druh zaznamenaný na sledovaném území celoročně. Hnízdění bylo prokázáno ve všech sledovaných hnízdních obdobích především pozorováním starých ptáků zalétajících s potravou na stejná místa.

Slavík obecný (*Luscinia megarhynchos*)*

B4. Početnost: max. 3 ex.

Každoročně zaznamenaný druh od počátku května (nejdříve 8. 5.) do srpna (nejpozději

4. 8.), převážně akusticky při pravidelném zpěvu samců v husté vegetaci ve střední a severní části sledovaného území. Maximálně byli zaznamenáni tři zpívající samci.

Lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*)

A1. Početnost: 1 ex.

Ojedinele zastížený druh ve Střeleckém parku. Zjištěn 13. 6. 2020, 22. 5. 2021 a 27. 4. 2022.

Rehek domácí (*Phoenicurus ochruros*)

C11. Početnost: max. 2 ex.

Pravidelně pozorovaný druh v hnízdním období od dubna do září především u hranic PP v blízkosti lidských sídel v prostoru sběrných surovin a Chrudimky v ulici Pod Kopcem. Dne 25. 10. 2021 bylo nalezeno prázdné hnízdo v drenážní trubce zídky u náhonu v parku Střelnice.

Rehek zahradní (*Phoenicurus phoenicurus*)

C12. Početnost: 1 P.

Na sledované lokalitě byl pravidelně zaznamenán ve všech třech hnízdních obdobích od května do září. V letech 2020 a 2021 byl opakovaně pozorován zpívající samec v prostoru u Červené kapličky. Dne 7. 6. 2022 bylo pozorováno dokrmování tří vzletných mláďat na stejném místě.

Skorec vodní (*Cinclus cinclus*)

T. Početnost: 1 ex.

Pozorován pouze jedenkrát jeden jedinec dne 14. 11. 2021 při koupeli v severovýchodní části PP.

Vrabc domácí (*Passer domesticus*)

C16. Početnost: min. 16 ex.

Pravidelně hnízdí na vhodných místech, zejména ve výklencích mlýna Na Pumberkách. Celoročně se na lokalitě zdržuje ve smíšených hejnkách s vrabcem polním. Nejvíce jedinců, min. 16, pozorováno 13. 6. 2020 u mlýna Na Pumberkách.

Vrabc polní (*Passer montanus*)

B9. Početnost: max. 11 ex.

Druh pravidelně pozorovaný ve všech sledovaných letech. Ve všech letech byli pozorováni ptáci nosící materiál na výstavbu hnízd. Celoročně se na lokalitě zdržuje ve smíšených hejnech s vrabcem domácím. Nejčastěji zaznamenán v okolí mlýna Na Pumberkách, nejvíce 11 jedinců dne 26. 2. 2022.

Pěvuška modrá (*Prunella modularis*)

A2. Početnost: 1 ex.

Ojedinele zaznamenaný druh. Zpívající samec byl pozorován či zaznamenan akusticky 8. 5. a 13. 6. 2020, 22. 5. 2021 a 27. 4. 2022.

Konipas horský (*Motacilla cinerea*)

B3. Početnost: 1 P.

Na lokalitě byl nepravidelně pozorován pár v průběhu hnízdních sezon od března do června ve všech sledovaných letech. Hnízdění na území PP nebylo prokázáno.

Konipas bílý (*Motacilla alba*)

C12. Početnost: 1 P.

V roce 2020 a 2021 byl ojedinele pozorován v hnízdním období při lovu potravy, vždy po jednom jedinci. Dne 7. 6. 2022 bylo pozorováno dokrmování dvou čerstvě vylétaných mládřat na náhonu u mlýna Na Pumberkách.

Pěnkava obecná (*Fringilla coelebs*)

C12. Početnost: max. 4 ex.

Druh zaznamenaný ve všech třech hnízdních sezonách téměř při každé návštěvě i v mimohnízdním období. V roce 2021 byli pozorováni mladí ptáci v koruně javoru v parku Střelnice. V letech 2020 a 2022 jsem pravidelně akusticky i vizuálně zaznamenal 2–4 zpívající samce.

Blask tlustozobý (*Coccothraustes coccothraustes*)

B4. Početnost: max: 6 ex.

Celoročně se vyskytující druh. V hnízdním období často zaznamenaný zejména akusticky při zpěvu samců. V hnízdním období pozorován při okrajích PP sousedících se zástavbou, kde byl pozorován na krmítkách. Nejvíce jedinců, šest, bylo pozorováno 15. 2. 2021 při přeletu.

Zvonek zelený (*Carduelis chloris*)

C14. Početnost: max. 5 ex.

Druh vyskytující se na lokalitě celoročně. V hnízdní sezoně 2020 a 2022 byli pozorováni dospělí ptáci pravidelně zalétající s potravou do stejných míst v jehličnanech v parku Střelnice. V zimním období byl druh zaznamenaný při přeletu nebo návštěvě krmítek. Nejvíce jedinců, pět, bylo pozorováno 15. 3. 2020.

Konopka obecná (*Linaria cannabina*)

T. Početnost: 2 ex.

Dva jedinci byli na lokalitě zastiženi 11. 9. 2020.

Stehlík obecný (*Carduelis carduelis*)

B4. Početnost: max. 8 ex.

Na sledované lokalitě pozorován v průběhu celého roku. V hnízdním období pravidelně zastižen ve Střeleckém parku a vegetaci svahu sousedící s Moravskou ulicí. V mimohnízdním období byl často pozorován při přeletu nad lokalitou v malých hejnech. Nejvíce jedinců, osm, bylo pozorováno při přeletu 14. 11. 2021.

Zvonohlík zahradní (*Serinus serinus*)

B4. Početnost: max. 3 ex.

Druh zaznamenaný akusticky i vizuálně především při zpěvu od dubna (nejčasněji 2. 4.) do srpna (nejpozději 4. 8.). Nejčastěji na nezarostlé ploše sběrných surovin a přilehlé doprovodné vegetaci náhonů. Nejvíce jedinců, tři, bylo pozorováno 21. 5. 2022.

Čížek lesní (*Spinus spinus*)

T, P. Početnost: max. 7 ex.

Nepravidelně zaznamenáván při přeletech nad PP v malých skupinkách v mimohnízdním období. Na lokalitě pravidelně zimuje a zdržuje se společně s dalšími zimujícími pěvci poblíž krmítek v ulici Moravská. Zde bylo pozorováno nejvíce jedinců, sedm, dne 15. 2. 2021.

Strnad obecný (*Emberiza citrinella*)

A2. Početnost: 1 ex.

Výjimečně byl zaznamenán samec při zpěvu na hranici území v severovýchodní části u železničního mostu, 18. 4. a 6. 5. 2021 a 25. 6. 2022.

DISKUSE

Celkem bylo na území přírodní památky Ptačí ostrovy v letech 2020–2022 zaznamenáno 73 druhů ptáků. Z toho v hnízdní kategorii nehnízdící (kategorie 0) 1 druh, možného hnízdění (kategorie A) 11 druhů, pravděpodobného hnízdění (kategorie B) 21 druhů a prokázané hnízdění (kategorie C) 22 druhů. Devět druhů bylo zastiženo při využívání lokality jako potravního stanoviště a devět druhů pouze při přeletu bez přímé vazby ke sledovanému území. Celkem 11 zaznamenaných druhů patří dle vyhlášky č. 395 zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny mezi zvláště chráněné druhy. Ty tvoří 8 % z celkového počtu zaznamenaných druhů.

Avifaunu přírodní památky reprezentují převážně běžné druhy, její význam spočívá především v ochraně kolonie havrana polního, která je společně s ostatními koloniemi na území města nejpočetnější a nejstabilnější v České republice (ŠTASTNÝ *et al.* 2006). Kolonie v PP je na rozdíl ostatních havraních hnízdišť v Chrudimi většinou obyvatel tolerována a nejsou zde snahy o její redukci.

V roce 2014 (LEMBERK 2015) zde bylo zjištěno 72 druhů ptáků, z toho je 51 uváděno jako hnízdicích. V letech 2020–2022 nebyl zjištěn výskyt šesti druhů – hýl obecný, králíček obecný, krkavec velký, rákosník zpěvný, skřivan polní a sýkora lužní. Naopak bylo zaznamenáno sedm nových druhů – labuť velká, morčák velký, racek chechtavý, čáp černý, volavka bílá, holub domácí a budníček lesní. Počet hnízdicích druhů (kategorie A–C) se oproti výsledkům z roku 2014 zvýšil z 51 na 54.

Přírodní památka představuje pro ptáky významný biotop uprostřed městské zástavby a okolní, převážně zemědělské, krajiny. Druhové zastoupení se výrazně neodlišuje od obdobných území v rámci ČR (městské a zámecké parky) např. HANÁK (2001, 2006). Stejně jako v nich jsou na sledovaném území převážně zastoupeny druhy původně lesní a druhy synantropní.

Významný vliv na druhové složení v PP má charakter sledovaného území, které kombinuje parkovou část na Velkém ostrově a část na Malém ostrově, ve které dochází k minimálním zásahům ze strany člověka. Přítomnost náhonů Chrudimky, vysoké stáří některých dřevin, přítomnost doupných stromů, poloha a větší rozloha lokality mají bezesporu vliv na množství zjištěných druhů. Ten je vyšší než u sledovaných lokalit bez jejich přítomnosti, např. HANÁK (2006). Pozitivní význam těchto faktorů na druhovou diverzitu ptačího společenstva potvrzují i CHLEBKOVÁ (2009).

Zajímavé je i pravděpodobně pravidelné hnízdění morčáka velkého a občasný výskyt čápa černého. Jejich přítomnost na lokalitě může být dána managementovými zásahy, ke kterým došlo v roce 2019. V dubnu zmíněného roku byl dokončen projekt revitalizace náhonů Chrudimky spočívající v odstranění sedimentů a eliminace překážek způsobujících rychlé zanášení koryta, dále byla realizována opatření zlepšující migrační propustnost toku Chrudimky a okolí (MĚSTO CHRUDIM 2022). Značným problémem bylo i vyústění odpadních vod z ubytovny U Krkavce přímo do náhonu. V současné době jsou tyto odpadní vody přečerpávány na veřejnou kanalizaci a čištěny v ČOV. Zmíněné zásahy vedly ke zlepšení kvality vody a tím i prostředí pro mnohé vodní organismy, zejm. ryby a mohou tak činit PP atraktivní pro další ptačí druhy včetně těchto velmi plachých.

Velká část sledovaného území, park Střelnice, je hojně využívána k rekreaci obyvatel a v severní části se nachází sklad interního materiálu Správy a údržby silnic Pardubického kraje. To často způsobuje kolizi mezi ochranou přírody a komerčním využitím lokality. Pravidelné publikování stavu avifauny PP může pochytit druhové změny v rámci společenstva a přispět k návrhům a realizaci optimální péče o toto území.

SOUHRN

V příspěvku jsou prezentovány výsledky pozorování druhového složení avifauny přírodní památky Ptačí ostrovy v letech 2020–2021 uskutečněné v rámci nepravidelných a nestandardizovaných návštěv lokality. V tomto období bylo na lokalitě pozorováno 73 druhů. Z toho 43 druhů na území pravděpodobně či prokazatelně hnízdilo. Celkem 11 pozorovaných druhů patří dle vyhlášky č. 395 zákona č. 114/1992 Sb. mezi zvláště chráněné druhy: v kategorii kriticky ohrožený jeden druh, v kategorii silně ohrožený šest druhů, v kategorii ohrožený čtyři druhy. Z toho bylo hnízdění pravděpodobné či prokázané u sedmi druhů, tři druhy využívaly lokalitu jako potravní stanoviště a jeden druh byl zaznamenán pouze při přeletu. Přírodní památka vytváří regionálně významný biotop uprostřed městské zástavby a převážně zemědělsky využívaného okolí. V příspěvku jsou diskutovány i nedávné managementové zásahy na lokalitě.

SUMMARY

The study presents the results of observing the species composition of the avifauna of the natural monument Ptačí ostrovy in years 2020–2022, carried out as part of irregular and non-standardized visits at the site. During this period, 73 species were observed at this site. Of these, 43 species were probably or proven nest in the area. According to decree no. 395 of act no. 114/1992, 11 observed species belong to among specially protected species: 1 species in the critically endangered category, 6 species in the strongly endangered category, 4 species in the endangered category. Of these,

nestiň was probable or proven for 7 species, 3 species use the site as a feeding site and 1 species was recorded only during flyover. The natural monument created a regionally important biotope in the middle of urban development and the predominantly agricultural surroundings. Recent management interventions at the site are also discussed in the study.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Liborovi Prausovi za rady a připomínky k obsahu příspěvku a korekturu, Naděždě Gutzerové za poskytnuté informace o botanických poměrech na lokalitě a doplňující pozorování a Václavu Cibulkovi za doplňující informace o výskytu některých druhů.

LITERATURA

- BARTOŠKOVÁ A. 2017: *Monitoring havrana polního v Chrudimi*. Absolventská práce, Střední škola zemědělská a Vyšší odborná škola Chrudim.
- CULEK M. 1996: *Biogeografické členění České republiky*. MŽP, Praha.
- ČSO 2022: *Birds.cz – pozorování ptáků*. Dostupné na <https://birds.cz/avif>. Naposledy navštíveno 20. 6. 2022.
- GUTZEROVÁ N. 2006: Vegetace přírodní památky Ptačí ostrovy v Chrudimi. *Východočeský sborník přírodovědný – Práce a studie* 13: 147–154.
- HANÁK F. 2002: Hnízdní ornitocenóza zámeckého parku v Budišově u Třebíče v roce 2001. *Zprávy MOS* 60: 203–2012.
- HANÁK F. 2006: Hnízdní ornitocenózy zámeckých parků ve Štenberku, Výšovicích a Jescenci. *Zprávy MOS* 64: 69–73.
- HELLINGER R. 2020: První historicky doložené hnízdění morčáka velkého (*Mergus merganser*) na Chrudimsku. *Panurus* 29: 99–102.
- CHLEBKOVÁ E. 2009: *Ptačí diverzita v urbánním a sub-urbánním prostředí*. Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci.
- LACINA D. 2020. *Plán péče o přírodní památku Ptačí ostrovy na období 2020–2029*. Dostupné na <https://www.pardubickykraj.cz/plany-pece-o-zvlaste-chranena-uzemi/108340/prirodni-pamatka-ptaci-ostrovy?pg=2>. Naposledy navštíveno 15. 7. 2022.
- LEMBERK V., KALOUSKOVÁ N. & STŘEDOVÁ K. 1998: Vývoj hnízdní populace havrana polního (*Corvus frugilegus*) v chrudimsko-pardubické aglomeraci. *Panurus* 9: 41–52.
- LEMBERK V. 2001: *Obratlovci okresu Chrudim*. Východočeské muzeum v Pardubicích, Pardubice.
- LEMBERK V. 2011: Hnízdění havrana polního (*Corvus frugilegus*) ve východních Čechách – historie a současnost. *Panurus* 20: 43–68.
- LEMBERK V. 2015: Výsledky průzkumu obratlovců v přírodní památce Ptačí ostrovy (Pardubický kraj, okres Chrudim) v roce 2014. *Východočeský sborník přírodovědný – Práce a studie* 22: 127–144.
- MĚSTO CHRUDIM 2018: *Revitalizace náhonu na Střelnici může začít*. Dostupné na <https://chrudim.eu/tz-revitalizace-nahonu-na-strelnici-muze-zacit/d-8155>. Naposledy navštíveno 25. 7. 2022.
- NEUHAÜSLOVÁ Z. (ed.) 1998: *Mapa potencionální přirozené vegetace České republiky*. Academia, Praha.
- QUIT E. 1971: *Klimatické oblasti Československa*. Stud. Geogr., Brno.

SMUTEK D. & PAVLÍK T. 1999: *Kamenná Chrudim*. PORS 52, Chrudim.

ŠŤASTNÝ K., BEJČEK K. & HUDEC K. (eds) 2006: *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001–2003*. Aventinum, Praha.

ŠŤASTNÝ K., BEJČEK K., MIKULÁŠ I. & TELENSKÝ T. (eds) 2021: *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2014–2017*. Aventinum, Praha.

Tab. 1: Počet návštěv PP Ptačí ostrovy provedených autorem v období od 18. 1. 2020 do 25. 6. 2022.

Tab. 1: Number of monitoring visits of Natural monument Bird islands during the period from 18th January 2020 to 25th June 2022.

Měsíc / Month	Rok / Year			Celkem / Total
	2020	2021	2022	
I.	1	0	0	1
II.	1	1	2	4
III.	2	3	4	9
IV.	2	2	2	6
V.	2	4	2	8
VI.	2	2	2	6
VII.	1	2	-	3
VIII.	0	1	-	1
IX.	1	0	-	1
X.	1	2	-	3
XI.	0	2	-	2
XII.	0	0	-	0
Celkem / Total	13	19	12	44